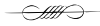

✠ הנצי"ב מוולוז'ין: שובו של האדם לעפר אינו עונש, ובכל מקרה היה מת. מיתה היא בטבע, משום 'כִּי עֲפָר אֶתָּה'.

כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי:

"וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה", מדוע שינה את שמה ל'חַוָּה'?¹⁹⁴

✠ **רש"י:** התורה חוזרת בפסוק זה לקריאת שם אשתו שהיתה לפני שחטאו. השם 'אִשָּׁה'¹⁹⁵ ניתן לה כשם של הסוג, המין. התורה המשיכה בתיאור קריאת השמות שקרא אדם לבעלי החיים ולא רצתה להפסיק, ובפסוק זה שבה התורה לקריאת שמה הפרטי - 'חַוָּה'.

✠ **רד"ק:** כשהובאה לפניו בתחילה קרא לה שם בשם כללי - 'אִשָּׁה', כמו שקרא לבהמה לחיה ולעוף. בפסוק זה כותבת התורה שקרא לה בשם המיוחד לה - 'חַוָּה', משום שלאחר חטא עץ הדעת התחדשה בהם ההולדה.

✠ **אברבנאל:** כשנבראה האשה קרא לה האדם בשם 'אִשָּׁה', שם המקביל לשמו - אדם. לאחר החטא, משראה את הרעה שהביאה עליו האשה, כמו גם את "תרומתה" לחטא זה, התחרט על שקרא לה בשם 'אִשָּׁה', שם דומה לשמו, והחליט לשנות את שמה ולקרוא לה בשם 'חַוָּה', מלשון חיווי, שם שמורה על דיבור, דברנית מלשון "יום לְיוֹם יִבְעֵי אִמֶּר וְלִלְיָהּ לְלִילָהּ יִחַוָּה דְעַת"¹⁹⁶ וכן "כְּפִתֵר לִי זַעִיר וְאֶחָוֶנְךָ"¹⁹⁷, משום שהבין שרצתה להידימות לבעלי החיים. השם חוה איננו נוסף על שמה, אלא מחליף אותו, הוא הולם גם תכונה זו, אם כל חי.

✠ **ספורנו:** לאחר שחטאה ונתקללה בצער גידול בנים¹⁹⁸, שינה אדם את שם אשתו, והתאים את שמה למציאות החדשה, וקרא לה בשם חוה, שמורה על משימתה - לגדל ולהחיות אותם¹⁹⁹.

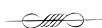
✠ **אור החיים:** עיין תשובת אור החיים לשאלה 'מדוע אדם קרא שם לאשתו לאחר חטא עץ הדעת (עמוד 145).

✠ **תולדות יצחק:** לפני שחטא, נתן לו הקב"ה את האשה לעזר, שלא יצטרך לעסוק

✠ הערות ✠

194. לאחר שקרא לה 'אִשָּׁה' וַיִּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֲצָם
מְעַצְמֵי וּבְשֵׁר מִבְּשָׂרֵי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה" (לעיל ב, כג).
195. לעיל ב, כג.
196. אמנם משימה זו קיימת גם אצל כל הנשים בעולם, אולם
חוה נקראה בשם זה משום שהיא היתה הראשונה.
197. איוב לו, ב.
198. לעיל פסוק טו.
199. תהילים יט, ג.

בניהול משק הבית ויהיה פנוי לעסוק בתורה ובסודותיה, ונקראה 'אִשָּׁה'²⁰⁰. משחטאו השתנתה תכליתה, אין ייעודה לקיום האיש, אלא לקיום המין, הולדת ולדות ועל כן קרא לה בפסוק זה בשם 'חַוָּה', משום 'הוא הִיְתָה אִם כָּל חַי'²⁰¹.

מדוע אדם קרא שם לאשתו לאחר חטא עץ הדעת?

❧ **כלי יקר:** עיין תשובתו לשאלה, 'מדוע נקראה בשם 'חַוָּה', ולא בשם 'חיה'. (עמוד 147)

❧ **אור החיים:** לאחר ששמעה לדברי הנחש שהסית וחטאה במזיד בעץ הדעת, ירדה חוה ממעמדה הייחודי ונחסר ממנה מעט מ'אִם כָּל חַי', ובעקבות זאת גם נגרע ממנה חלק משמה המיוחד²⁰². בהתאם למצבה החדש, שינה לה אדם את שמה לאחר החטא וקרא לה על שם מעשיה.

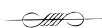
❧ **רד"ק:** כשהובאה לפניו בתחילה קרא לה שם בשם כללי - 'אִשָּׁה', כמו שקרא לבהמה לחיה ולעוף. לאחר חטא עץ הדעת התחדשה בהם ההולדה וקרא לה בשם - 'חַוָּה', משום שהיא היתה אם כל חי.

❧ **אברבנאל:** עיין תשובת אברבנאל לשאלה - 'מדוע שינה את שמה לחוה' (עמוד 144).

❧ **הנצי"ב מוולוז'ין:** עיין עמוד 146 בתשובתו לשאלה מה הביאור של "אִם כָּל חַי".

❧ **רש"ר הירש:** כעונש על חטא האכילה מעץ הדעת, נגזרה על האדם, כמו גם על זרעו אחריו, מיתה. בתגובה לחלקה בחטאו, יכל האדם לכעוס על אשתו, על חלקה באכילתו ובגירושו מגן עדן, אך לחילופין החליט האדם לכנות את אשתו בשם שיבטא את ייעודה הייחודי, הגדול שבתפקידיה - נתינת חיים לכל חי, כפי שמבטא השם 'חַוָּה'. בקריאת השם הצהיר - אמנם סופו של כל האדם שימות, אך האנושות תמשיך לחיות. לקריאת שמה לאחר החטא היתה משמעות מיוחדת.

❧ **משך חכמה:** לפני חטא האכילה מעץ הדעת, טרם נגזרה מיתה על אדם וחוה, היו אמורים לחיות לנצח, ותפקידה של האשה היה לעזר לבעלה, לצרכי הבית. משחטאו ונגזרה מיתה, קיבלה האשה תפקיד נוסף, משמעותי מאד, לקיים את המין האנושי, בהולדת וגידול הילדים. כדי להמחיש ולהדגיש תפקיד חשוב זה, שינה לה אדם את שמה לשם חוה, שם שמבטא את היותה 'אִם כָּל חַי'²⁰³.

❧ הערות ❧

200. לעיל ב, כג. ומתמעט, כפי שאמר שלמה המלך "וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב" (משלי י, ז).
 201. כך מבאר גם המלבי"ם, שמוסיף, שמסיבה זו פרש ממנה אדם למשך מאה ושלושים שנים, כדברי חז"ל.
 202. כך היחס לכל אדם בעולם שיחטא במזיד, שמו מושפע
 203. באופן דומה ביאר תולדות יצחק.

"כִּי הוּא הַיְתָה אִם כָּל חַי", מה הביאור של 'אִם כָּל חַי'?

☞ **רד"ק:** המילים 'כָּל חַי'²⁰⁴ מכלילות את כל המדברים בעולם, כלומר בני האדם. חוה היתה אימם של כל בני האדם בעולם²⁰⁵.

☞ **רא"ש:** חוה היתה מפרנסת את כל הבהמות והחיות והיתה נותנת לכל אחד כפי רצונו, בעוד אדם עסק בעבודת האדמה.

☞ **בכור שור:** 'אִם' - במובן גבירה, אדנות²⁰⁶. "אִם כָּל חַי" של כל מיני בעלי החיים בעולם, כולל גם בהמות וחיות²⁰⁷.

☞ **הנצי"ב מוולוז'ין:** המילה 'חַי' מתפרשת בפסוק זה במובן של מילוי רצונות, שאין זה עיקר חיות האדם והכרחי אלא בא להתענג, כפי שביאר הרא"ש²⁰⁸ את ברכת "בורא נפשות רבות... להחיות בהן נפש כל חַי", שאין זה עיקר חיות האדם וההכרחי, אלא רק לעונג לאדם. טרם החטא, רצתה האשה לחיות כבעלי החיים, רק את ההכרח, אך משאכלה מעץ הדעת והתפקחה, החלה להשיג את השכל האנושי ונהייתה "אִם כָּל חַי", ועל כן שינה לה אדם את שמה, שיהיה תואם את מהותה והבנתה החדשה.

"הַיְתָה אִם כָּל חַי", מדוע כתוב 'הַיְתָה' בלשון עבר?

☞ **מדרש רבה (כ, יא):** "ניתנה לו לחיותו²⁰⁹ ומיעצתו כחויא²¹⁰".

☞ **כלי יקר:** לפני החטא נקראה בשם 'חיה', על שם 'אִם כָּל חַי', אולם לאחר החטא, שגרמה מיתנה לדורות, הוחלף שמה מ'חיה' ל'חַיָּה', משום שחווה נגזר מלשון 'חויא' - תרגום של המילה נחש.

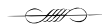
☞ **פנים יפות:** בברכת הקב"ה "פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלָאוּ אֶת הָאָרֶץ"²¹¹ כלל הקב"ה את תכניתו שחווה תהיה 'אם' ממש של כל חַי, שהם יפרו וירבו בעצמם וימלאו את הארץ, כדברי חז"ל²¹². ואכן לפני החטא היתה ראויה חוה להיות אם ממש לכל חַי, שממנה יולדו כולם, אולם לאחר שחטאה השתנתה הגדרתה, ועל כן כתבה התורה 'הַיְתָה', בעבר, לפני החטא.

☞ הערות ☞

204. כדוגמת "תְּהִלַּת ה' יִדְבַּר פִּי וּיְבָרֵךְ כָּל בְּשָׂר שֶׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (תהלים קמה, כא), וכן "יָבוֹא כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי" (ישעיהו סו, כג).
205. וכן ביאר רבינו בחיי.
206. כדוגמת "עַד שֶׁקָּמְתִי דְבַנְרָה שֶׁקָּמְתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל" (שופטים ה, ז) וכן "אָבִי כָּל תַּפְשׁ פְּנֹר וְעוֹנֵב" (לקמן ד, כא).
207. וכן ביאר חזקוני.
208. ברכות פ"ו סימן ח.
209. חוה נבראה כדי להחיות את בעלה, ייעודה היה לסייע לו, והגדרתה בהתאם - "הַיְתָה אִם כָּל חַי", ועל כן שינה את הגדרתה, בדגש על "הַיְתָה", לשון עבר.
210. על אף שהיתה כוונה שונה ביצירתה, היא יעצה לבעלה כמו נחש.
211. לעיל א, כח.
212. שמבארים שקין נשא את אחותו, והיה בכך חסד לעולם (סנהדרין נח ע"ב).

☞ **חתם סופר:** משום שלאחר החטא נגזרה עליה מיתה, היא הפכה להיות "אם של מיתה", הואיל וגרמה לכך.

☞ **הנצי"ב מוולוז'ין:** משמעות המילה 'הִיְתָה' אינה בלשון עבר, אלא במובן של הווה, כעת.

"חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי", לפי טעם זה היה נכון יותר לקרוא לה 'חיה'?

☞ **רש"י:** השם 'חַוָּה' מקביל לשם 'חיה', שמשמעותו שמחיה את ולדותיה. האותיות ו' ו - י' מתחלפות לעיתים, כפי שמצינו דוגמא שהמילה 'הִנְהָ' מחליפה את המילה 'היה', בפסוק 'כִּי מָה הָיָה לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ'²¹³. המילה 'חיה' והמילה 'חַוָּה' דומות במשמעותן, חוה נקראה בשם זה על שם שנותנת חיות לוולדות שלה. לשם 'חַוָּה' משמעות דומה לשם 'חיה'. אין הבדל בין השם 'חיה' לשם 'חַוָּה'.

☞ **חזקוני:** השם 'חַוָּה' מלשון 'חיות', מגזרת היה, הוה.

☞ **אבן עזרא:** השם 'חַוָּה' מבדיל אותה מבעלי החיים²¹⁴. אילו היה קורא לה בשם 'חיה', היה שם זה דומה לבעלי החיים²¹⁵.

☞ **רבי חיים פלטיאל:** חוה והנחש הכירו את כל השפות של הבריות, כפי שכתוב "וַיִּנְחַמְדָּ הָעֶץ לְהִשְׁפִּיל"²¹⁶, כלומר להבין את כל סוגי הלשונות שבעולם - של בהמות, חיות ועופות, וזאת בניגוד לאדם, שלא ראה את העץ, אלא רק את הפרי, ולא ידע את כל השפות, ונזקק לתרגום והסבר של חוה. שמה חוה, מלשון חיווי - להראות ולדבר.

☞ **רבינו בחיי:** ביאור השם 'חַוָּה' - מדברת, כפי שכתוב "אַחַרְךָ שָׁמַע לִי"²¹⁷. היה זה מחמתו הגדולה של אדם שקרא שמות לכל בעלי החיים, ונקראה בשם 'חַוָּה', על שם שהיתה דברנית.

☞ **כלי יקר:** לפני החטא נקראה בשם חיה, על שם 'אִם כָּל חַי', אולם לאחר החטא, שגרמה מיתה לדורות, הוחלף שמה מ'חיה' ל'חַוָּה', משום שחוה נגזר מלשון 'חויא' - תרגום של המילה נחש. יתכן שהיה מקום לקרוא לה בשם 'נחש', אולם בהתחשב בשמה הקודם 'חיה', ('אִם כָּל חַי'), בהחלפת שמה נדרש רק להחליף את האות י' באות ו', כדי שישאר הרושם הראשון.

☞ הערות ☞

213. וכן ביאר רד"ק.

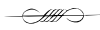
214. קהלת ב, כב.

215. שבהם נאמר "וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל תַּיִת הַשָּׂדֶה" 216. לעיל פסוק ו.

217. לעיל ב, יט.

217. לעיל ב, יט.

❧ **רש"ר הירשו:** מתחילה ידע אדם שעתיד למות, ובמקביל שאשתו תלד לו בנים, ועל כן קרא לה בשם "חוה", שנותנת חיים לכל חי. האדם ימות, אך האנושות תמשיך לחיות. בזכות האשה יחיה גם האיש וכל האנושות תמשיך לתפקד. משחטא אדם, יכל היה לכעוס על אשתו שבעטיה נטרד מגן עדן, אולם הוא פועל בדיוק באופן שונה, הוא קורא לה על שם הגדול שבתפקידיה. על אף העצבון שנגזר עליהם, הוא מדגיש יותר את הזכות של האשה, היא המצילה מן המות, היא הנותנת חיים. הוא לא קורא לה 'חיה', אלא 'חַוָּה', שם שמורה תמיד על החיאה רוחנית, בבחינת "יום ליום יביע אמר ולילה ללילה יחנה דעת"²¹⁸.

כא וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם:

"וַיַּעַשׂ... לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר", מדוע עשה 'כְּתָנוּת עוֹר'²¹⁹?

❧ **מדרש אגדה (סימן כא):** "לפי שראה אותם הקב"ה ערומים, והיו מצטערם בחגורה של עלה תאנה... עשה להם לבושים, שיהיה הנאה לעורן והלבישן". הקב"ה עשה להם כתנות עור להנאתם.

❧ **חזקוני:** החגורות היו רק מהמתנים ולמטה, ולא כיסו את כל גופם. הקב"ה עשה להם כתנות עור, שיכסו את כל גופם.

❧ **רבינו בחיי:** הקב"ה עשה להם מלבושים מיוחדים שיעטפו את כל גופם בדרך כבוד, משום שכל עוד הם עמדו רק עם החגורות שעשו לעצמם, שכיסו רק את בשר ערוה, לא היה זה מכובד.

"כְּתָנוּת עוֹר", מה היו כתנות העור וממה היו עשויים?

❧ **מדרש רבה (כ, יב):** "בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב 'כְּתָנוּת אֹר'²²⁰, אלו בגדי אדם הראשון שהן דומים לפיגם, רחבים מלמטה וצרין מלמעלה".

❧ **רבי יונתן בן עוזיאל:** "וַיַּעַבְדוּ יְיָ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִינְתָתִיָּה לְבוּשֵׁי דִיקָר מִן מִשְׁךְ חִיָּיא"²²¹

❧ הערות ❧

218. תהילים יט, ג. בתורה - 'עור'.
219. לאחר שאדם וחווה עשו לעצמם חגורות, "וַיַּתְּפְרוּ עֲלֵהּ תְּאֵנָה". כדעה המובאת בפרקי דרבי אליעזר פרק כ' "רבי אליעזר וַיַּעַשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת" (לעיל פסוק ז).
220. בן יעקב אומר: מן העור שהפשיט הנחש עשה הקב"ה כתנות כבוד לאדם ולעזרו".
221. כשהמילה 'אור' פותחת באות א', ולא באות ע', כפי שכתוב